

СТАНОВИЩЕ

от

проф. д-р Валентина Ангелова Драмалиева, секция „Философия“, УНСС,
член на научно жури за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
по професионално направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на
английски език) с решение на ФС на Философски факултет № 8 / 09.05.2017 и
заповед на Ректора на СУ: РД 38 – 302 / 19.05.2017

за

дисертационния труд на *Мартин Вия* на тема:
ИКОНОМИКА НА СПОДЕЛЯНЕТО И УТОПИЯТА
(комодификацията на съвместно потребление и влияние на присъщите му
утопични импулси, мотиви, схеми и траектории при развиващата се икономика
на споделянето)

Обща характеристика и формални критерии за дисертацията

Представената ми за становище дисертация е написана на английски, като това не е роден език за докторанта. Тя е структурирана в увод, пет глави, заключение и библиография, които са развити на 246 стандартни страници. Добро впечатление прави, че авторът специално е отделил място за благодарност към хора и институции, които са допринесли за дисертацията в различни аспекти, равнища и моменти от реализирането ѝ. Смятам, че признаването на чуждите заслуги е важно за всяко научно изследване и за всеки анализатор. Библиографията включва заглавия на публикации - книги и статии на хартиен и онлайн източници, които са описани на 15 страници в края на дисертацията по реда на цитирането им. Цитирани са 360 източници на английски, немски, френски. Бележките и цитиранията в дисертацията са под линия - общо 958. Приложени са също икономически схеми към пета глава. Посоченият обем, структура и реферираните източници отговарят на формалните критерии за една докторска дисертация.

Докторантът Мартин Вия е представил също биографична справка и Автореферат на български, както и на английски език, където са резюмирани основните идеи на дисертацията. В първия вариант на Автореферата, който получих, текстът не

беше структуриран, нито редактиран, поради което беше трудно използването му като ориентир по дисертацията. Вторият вариант е значително подобрен, като заедно с това авторската преценка за приносните моменти е по-ясна. В биографичната справка е посочено участие на конференция в Лисабон (2016) „500 години утопия“ с презентация: „Imprints of Blueprints“. Значително по-късно след получаването на цитираните документи ми беше изпратена и една статия (7 с.), за която се твърди, че е приета за печат в сп. „Философия“. Тя е на английски език и е озаглавена „Contemporary Utopianism: Theory and Practice“, а подзаглавието повтаря посочената презентация на конференцията в Лисабон – „Imprints of Blueprints“. Няма как да знам обаче дали и съдържанието на двете статии е идентично.

Темата на дисертацията, според мен, е подходяща за докторска дисертация - интересна, актуална и проблемна. Тя визира икономиката на споделянето не само като икономическо явление, а като един проблематичен съвременен социален модел, обвързан и с утопичните идеи на човечеството - живи и проспериращи, конкретизирани в множество теоретични конструкции, които сами по себе си заслужават специално внимание. Тази проблематика задоволява интелектуалното любопитство както на специалисти от различни научни области, така и на хора, неизкушени от теоретичното знание. Заедно с това темата е важна и заради практическата си значимост - с опита си да представи, тълкува и сравни утопията и икономиката на споделянето като очертае техните специфики, пресечни точки и взаимодействия, анализът фактически подпомага общия стремеж на човечеството да рационализира и оптимизира действителността.

Структурата и съдържанието на дисертацията, представени в петте глави, следват своя вътрешна логика и последователност при разясняване на темата. *Уводът* (3 с.) разкрива мотивацията на автора да направи връзка между две понятия - философското „утопия“ и икономическото „икономика на споделянето“, които не са много ясно очертани и имат различни аспекти, приложения и корелации. Търсят се мотивите, импулсите и други влияния на утопията върху икономиката на споделянето. Авторът формулира и седем основни въпроса, на които ще търси отговор в анализа си.

Първа глава (43 с.) е озаглавена „Утопия“ и първо разяснява това понятие от различни гледни точки и равнища – в ежедневиен език и в теорията, като представя

различни дефиниции в научния дискурс, приемайки оригиналната утопия на Томас Мор като основен фокус за историята на понятието, а също така и като го съпоставя с някои свързани понятия - като *дистопия*, например, както и с някои литературни интерпретации, които му добавят допълнителни „смисли“. Приема се най-общо, че утопията описва форма на общество, което позволява оптимизация на съществуването изобщо – разбиране, което на практика докосва всеки аспект от човешкия живот, без верския. Едва след това се тръгва към изследването на понятието във философията и се прави преглед на утопичната идея, както тя се развива от автори като Имануел Кант, Рене Декарт, Георг Хегел, Карл Маркс, Фридрих Енгелс, марксистите, утопичните социалисти (Робърт Оуен, Шарл Фурие и Сен-Симон), Ернст Блох, Франкфуртската школа – Теодор Адорно, Макс Хоркхаймер, Херберт Маркузе. Специално внимание е отделено на идеите на Маркс за отчуждението и за разделението на труда, както и на месианския аспект на марксизма, популяризиран в идеите на Георг Лукач, Ернст Блох и Валтер Бенямин, а също и на „утопичния импулс“ на Еманюел Левинас.

Втора глава (80 с.) - „Типология на утопията и историята на обществото“ – прави опит за систематизиране на утопиите в различни типове, като се дистанцира от хронологичния подход на първа глава и от установилата се като „неразривна“ връзка между утопията и социализма. Тук на дневен ред излиза *дясната утопия*, представена като съвкупност от различни идеи. В този контекст се анализират възгледите на Теодор Адорно и критицизма, пост-структурализма, пост-модернизма, деконструктивизма и мета-модернизма и се прави разграничение между десни, капиталистически, либертариански, консервативни и фашистки утопии. Специално място е отделено на Фридрих Ницше и анти-политическата утопия, на Айн Ранд и либертарианско – капиталистическите утопии, на *екотопията* и на връзките между екотопията и тоталитаризма, както и между утопията и технологиите. Така се отива до представянето на такива съвременни варианти на утопия като *техно-утопия* и *кибер-утопия*, за да се стигне и до *Калифорнийската идеология*, разгърнатата на практика в Силиконовата долина, и до налагащите се там нови културни модели – старт-ъп култура, урбанизъм, град-градина, кибер-пространство, интернет култура и др., които носят утопични черти. Представят се също и специфичните властови модели и структури, свързани с

изисквания за откритост, както и промяната в частната собственост и недвижимите имоти, свързани с нови изисквания за доверие, откритост, добра репутация, застраховане, отговорност. Накрая тези съвременни аспекти на утопията се обобщават.

Трета глава (68 с.) - „Икономика на споделянето“ - започва с уточнение на понятието, като то се съпоставя с други икономически модели. Правят се различни етимологични, терминологични и смислови разграничения в разбирането на „споделянето“. В тази връзка се представят особеностите на техно-капитализма и техно-утопията на Силиконовата долина, като те се конкретизират на примера на такива съвременни „предприятия“ като AirBnB, Uber, Couchsurfing и Craigslist. Прави се опит за по-ясно дефиниране на икономиката на споделянето. Специално място е отделено и на „тъмната страна“ на това явление - монополи и комодификации. Така очертана, *икономиката на споделянето* демонстрира връзка и с утопията, което е видно от различни научни анализи - по този повод се представят възгледите по въпроса на Рей Кърцвейл и Джеръми Рифкин. Тази глава завършва с обобщения за позитивизма.

Четвърта глава (14 с.) - „Утопични черти на икономиката на споделянето“ – най-напред анализира някои утопични мотиви в компаниите, функциониращи по този модел, както и други утопични черти в него. Представят се различни модели и техники с типични утопични нюанси, които икономиката на споделянето използва. Специално място е отделено на предизвикателствата, свързани с противоречията в отношението „иновации – регулации“. Разгледани са също *властовите структури и облекченията в данъчното облагане*, както и *асиметричната откритост*.

Пета глава (8 с.) е озаглавена „Влияние на икономиката на споделянето върху неравенството на доходите и цените – икономически модели и предложения за бъдещи икономически изследвания“. Представен е един утопичен модел, който използва технология, спомагаща и навлизаща в публичното съзнание и медии чрез Bit Coin валута, която се разраства непрекъснато. Показано е и как т.нар. Block Chain технологии могат да спомогнат за истинското споделяне в икономката без медиатори.

Заклучението (11 с.) прави обобщения, свързани с връзката между откритостта, властта и утопията. Посочват се както недостатъците, така и перспективите на икономиката на споделянето. Заедно с това се очертава и полето на бъдещите

изследвания. Специално място е отделено, за да се посочат личните приноси в гледната точка на автора по темата. Казано обобщено: той представя критично проблемите и различните възгледи по въпроса, но едновременно с това търси надеждни перспективи и решения в съвременните модели на икономиката на споделянето, както и в постиженията на ригористичната философия. Накрая се прави аналогия между историческите и евентуалните бъдещи подходи към утопията, като така се показва нейното влияние. Посочва се и защо утопията не трябва да се банализира. Завършекът е оптимистичен - цитирайки Антонио Грамши и Клод Леви-Строс, че независимо от миналото, всичко, което е било направено, но се е оказало погрешно, би могло да се направи отново по един по-добър начин, като поставената цел трябва да е именно нашето (споделяно) златно бъдеще.

Приноси на дисертацията. Като цяло съм съгласна с оценката за приносите в научно-теоретичен и приложен аспект, които авторът изтъква, но смятам, че той би трябвало да ги формулира по-ясно в Автореферати си.

Ще открия няколко от достойнствата на дисертацията:

1. Много актуална и интересна тема за изследване;
2. Добра структура на работата и разгръщане на съдържанието;
3. Интердисциплинарно изследване – обединява различни науки за човека и обществото – философия, икономика, етика, социология, политология, психология;
4. Не остава в сферата на чистото теоретизиране, а търси конкретното проявление на проблемите в съвременните условия, прави сравнения и препратки;
5. Обзор на литературата по въпроса и интелигентното ѝ ползване в подкрепа на тези;
6. Оригинални интерпретации на теоретични проблеми и на обществени явления;
7. Набеляза насоки за евентуални бъдещи изследвания на икономиката на споделянето не само като икономически, а като комплексен социокултурен феномен и заявява желание да продължи анализите си в бързо променящата се глобална среда.

Доброжелателната критичност ме кара да посоча някои формални бележки:

1. Относно реферираниите литературни източници:

- a) да бъдат описани не само по реда на цитирането, но и в списък по азбучен ред;
 - b) да бъдат описани по единен модел и пунктуация – независимо кой утвърден модел ще избере авторът.
2. Цитираните автори да бъдат представени не само с фамилното, но и с личното си име – особено в заглавията и в съдържанието на дисертацията.
 3. Авторът да направи повече публикации по темата.

Въпроси към докторанта. Темата на дисертацията, както и разискването ѝ предизвикаха у мен интерес, а също - много размишления и питання. Ще задам само един от въпросите, които се породиха у мен:

Кои от „тъмните страни“, съпровождащи икономиката на споделянето, авторът смята за най-опасни за съвременното общество?

В заключение ще посоча, че Мартин Вия демонстрира една широка обща философска култура, добро познаване на множество автори по конкретната проблематика, задълбочено и съдържателно осмисляне и интерпретиране на задоволително количество литература, интердисциплинарен подход, стремеж към оригиналност, умение за различен прочит на установени модели, възможност да работи самостоятелно в проучването и осмислянето на теорията, както и да прави препратки към практиката. Тематичната насоченост на дисертацията има актуална стойност за процесите, които протичат днес. Цялата работа има голяма вътрешна наситеност, своя логика и последователност, които позволяват идеите на автора да бъдат проследени и разбрани. Дисертацията има всички достойнства да бъде защитена публично.

Оценявам положително като цяло дисертацията на докторанта Мартин Вия и препоръчвам на почитаемото жури да му присъди образователната и научна степен „доктор“ по професионалното направление 2.3. Философия (Философия с преподаване на английски език).

29.06. 2017 г.

Подпис:.....

Проф. д-р Валентина Драмалиева